

Heimans en Thijsse Prijs 2006

onder redactie van Eddy van der Maarel

Inhoud

Piet Roos	In memoriam Harry Wals	2
	Programma	3
Ger Londo	Laudatio Heimans en Thijsse Prijs voor de <i>Stichting Oase</i>	4
Hein Koningen	<i>Oase</i> , levende beweging van vrije bewogen mensen	9
Johan Heirman	Duiken naar de blauwe parel – Hommage aan Rob Leopold	13
Eddy van der Maarel	Muzikaal intermezzo: Harry Wals en Rob Leopold herdacht	15
Margriet Verbeek	Muzikaal intermezzo: De Kruidtuin te Leuven	16
Pieter Schroevers	Muzikaal intermezzo: De nieuwe spreeuwen	17
Margriet Verbeek	Muzikaal intermezzo: De Spreeuwensuite	18
Willy Leufgen & Marianne van Lier	Onze levenslopen	19
Marianne van Lier	<i>Oase-tuin</i> te Beuningen	25
Gerda Seyler	<i>Heemtuin Malden</i> te Malden	26
Louis van der Heijden	<i>Natuurtuin Goffert</i> te Nijmegen	27
Bep Kea	<i>Hortus Arcadië</i> te Nijmegen	28
Eddy van der Maarel	De Heimans en Thijsse Stichting en de Heimans en Thijsse prijs	29

Sponsors van de bijeenkomst Heimans en Thijsse Prijs 2006 en het programmaboekje

Stichting Geldersch Landschap en Geldesche Kastelen, Arnhem
Kring Vakwerk Natuurrijke Omgeving 'Wilde Weelde', Beuningen
IVN Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, Amsterdam
Opulus Press, Grangärde, Zweden

Heimans en Thijsse

Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam

Stichting

Heimans en Thijsse Prijs 2006

Heimans en Thijsse

Stichting

In Memoriam Harry Wals, 12 augustus 1935 - 26 juni 2006

Piet Roos

Opnieuw wordt de *Heimans en Thijsse Prijs* uitgereikt aan mensen die in het voetspoor van Heimans en Thijsse werken, dit keer aan de Stichting Oase in de personen van Marianne van Lier en Willy Leufgen. De prijs bestaat uit een oorkonde en een bronzen spreuuw die in opdracht van onze Stichting is vervaardigd door de Nieuwkoopse kunstenares Tonneke Iwema. Als inspiratiebron is het ex-libris van Jac. P. Thijsse gebruikt. De prijsuitreiking wordt zoals gebruikelijk opgeluisterd door enkele toespraken en muzikale intermezzi, waarbij we in het bijzonder nieuwsgierig zijn naar de speciaal voor deze gelegenheid door de componist Margriet Verbeek geschreven *Spreeuwensuite*.

Deze prijsuitreiking is niet compleet zonder een woord ter herinnering aan Harry Wals. Hij zou nu op de eerste rij moeten zitten en genieten van deze dag die hij mede vormgegeven heeft. Harry was oud-voorzitter van, en zeer actief binnen, de *Heimans en Thijsse Stichting*. Tot vlak voor zijn plotselinge overlijden was hij druk doende met, onder andere, deze dag. Toen de *Stichting Oase* in beeld kwam als ontvanger van de Heimans en Thijsse Prijs 2006 heeft hij zich verdiept in de werkwijze en doelstelling van die stichting. Dit enthousiasmeerde hem zodanig dat hij zich prompt met de organisatie bezig hield. Met zijn flair en organisatietalent heeft hij, samen met anderen van beide stichtingen, aan de basis van deze dag gestaan. Het is niet verwonderlijk dat hij zich daartoe geroepen voelde. Het paste precies bij hem, hetgeen duidelijk moge worden uit de volgende summiere toelichting.

Al op de Amsterdamse kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen bedacht hij, in discussies met medeleerlingen, hoe je natuuronderwijs aan kinderen zou moeten geven. Een tijdje na het behalen van zijn onderwijsakte belde hij me op om te vertellen dat de baan die toen bedacht werd al bestond, nl. in Den Haag bij de Dienst School- en Kindertuinen, en dat hij die gekregen had. Het was hem op het lijf geschreven. Natureducatie stond ook bij deze schoolmeester met liefde voor de natuur – waar hebben we die combinatie meer gehoord – hoog in het vaandel. Hij wilde eigenlijk iedereen wel deelgenoot maken van zijn fascinatie met natuur en natuurbescherming. Hij heeft zich daarvoor stevast ingezet, in zijn ambtelijke loopbaan bij de gemeente 's-Gravenhage en in zijn functies bij onder meer de *Vereniging Natuurmonumenten*, het IVN en de Biologische Werkkampen voor het Onderwijs. En tot het einde toe bij de *Heimans en Thijsse Stichting* waar hij ook de initiator was van de bronzen spreuuw, die vandaag voor de derde keer uitgereikt gaat worden. Als we verder nog bedenken dat de tuin van zijn vader in Amsterdam-Noord een begrip was met betrekking tot toegewijd en zorgvuldig onderhoud, en dat hij met reden trots was op zijn tuin in Bergen, dan is het niet meer dan logisch dat hij zich met zoveel enthousiasme voor deze dag ingezet heeft.

Denk dus vandaag af en toe aan hem, ook als u eerder nog nooit van hem gehoord zou hebben.

Programma

Uitreiking Heimans en Thijsse Prijs 2006 op 23 september 2006

Plaats: Café De Vrijboom te Beuningen

Dagvoorzitter: Dr. Pieter J. Roos

- 9.30 Zaal open, inschrijven op excursies, koffie
- 10.15 Welkomstwoord van Piet Roos
- 10.30 Vertrek van de excursies naar vier heemtuinen

- 13.00 Lunch in Café De Vrijboom

- 14.10 Opening middagbijeenkomst en herdenking van Harry Wals door Piet Roos
- 14.15 Laudatio voor de *Stichting Oase* door Dr. Ger Londo
- 14.30 'Oase, levende beweging van vrije bewogen mensen' door Hein Koningen
- 14.40 Muzikaal intermezzo door Eddy van der Maarel (piano) en Margriet Verbeek (gitaar)
 - 'Vogel als profeet' (R. Schumann) en 'In tranen' (L. Janáček) voor piano, ter herinnering aan Harry Wals en Rob Leopold
 - Enkele delen uit de suite 'De kruidtuin te Leuven' (Margriet Verbeek) voor gitaar
- 15.00 Presentatie van de Stichting Oase

- 15.15 Pauze

- 15.35 Muzikaal intermezzo door Pieter Schroevers en Eddy van der Maarel
 - Presentatie van 'De nieuwe spreuuwen' (wijlen Wim Schroevers, Pieter Schroevers)
 - Eerste uitvoering van de Spreeuwensuite (Margriet Verbeek) voor piano solo
- 15.55 Uitreiking van de Bronzen Spreuuw met oorkonde door Drs. Roel van Raaij namens de Directie Natuur van het Ministerie van LNV
- 16.10 Dankwoord door de prijswinnaars
- 16.20 Afsluiting door Prof. Dr. Matthijs Schouten, voorzitter *Heimans en Thijsse Stichting*

Na afloop receptie met borrel en hapjes in de Oase-tuin aan de Kloosterstraat te Beuningen.

De volgende excursies vinden plaats:

Oase-tuin Beuningen (te voet)

Heemtuin Malden (per bus)

Natuurtuin Goffert en Hortus Arcadië te Nijmegen (per bus)

Laudatio Heimans en Thijsse Prijs voor de *Stichting Oase*

Ger Londo

Beste medewerkers van *Stichting Oase*, in het bijzonder beste Marianne en Willy,

Het is een eer en genoegen de laudatio uit te spreken ter gelegenheid van de toekenning van de Heimans en Thijsse Prijs aan de *Stichting Oase*. Deze stichting werd opgericht in september 1993 met als doel zich te beijveren voor meer natuur in tuinen en parken. En niet alleen zich te beijveren voor de natuur zelf, maar vooral ook om mensen van jong tot oud in nadere aanraking met de natuur te brengen en contacten te leggen tussen mensen die zich met de aanleg van heemtuinen en de natuur- en milieu-educatie bezig houden.

Het is niet de eerste keer dat de Heimans en Thijsseprijs wordt uitgereikt aan een instelling of persoon die zich op het gebied van heemtuinen verdienstelijk heeft gemaakt. Koos Landwehr, bekend van de heemparken in Amstelveen en van zijn fraaie boekwerken over wilde orchideeën, grassen en mossen, ontving de prijs in 1972. Een andere pionier op heemtuin gebied, Kees Sipkes, volgde in 1977. Sipkes begon in Nederland de eerste kwekerij van inheemse planten '*De Teunisbloem*' te Overveen en heeft onder meer *Thijsse's Hof* in Bloemendaal en de heemtuin *Tenellaplas* op Voorne aangelegd. De *Stichting Oase* heeft dus waardige voorgangers.

De Stichting heeft een voorgeschiedenis. In 1990 was haar voorloper de *Landelijke Werkgroep Heem- en Natuurtuinen* ontstaan en in de lente van 1991 verscheen het eerste nummer van het kwartaaltijdschrift *Oase*. Dat was het initiatief van Marianne van Lier en haar levenspartner Willy Leufgen.

Marianne groeide op in Rotterdam en Schiedam, kreeg al vroeg belangstelling voor de natuur en werd lid van de NJN. Die belangstelling bepaalde later haar studie: biologie in Utrecht, en na haar kandidaatsexamen in Groningen waar ze planten- en dierecologie kon combineren met milieukunde en didactiek van de biologie.

Willy bracht zijn jeugd door in een aanvankelijk landelijke omgeving dichtbij Keulen waar zijn beide grootvaders een boerderij hadden. De grootvader van vaders zijde boerde milieubewust zonder 'gewasbescherming'. Willy zag tijdens zijn jeugd de landelijke omgeving in snel tempo veranderen door industrialisering en stadsuitbreiding waardoor de milieuverontreiniging sterk toenam. Willy studeerde sociale pedagogie in Mönchengladbach. Elders in dit boekje staat een meer uitgebreide levensloop van de twee prijswinnaars.

Hun ideaal was om samen aan één project te werken op het gebied van maatschappelijke vorming met daarbij educatie betreffende natuur en milieu. In eerste instantie vonden zij die in Hamburg, in een '*Abenteuer Spielplatz*'. Hamburg kende destijds zo'n twintig van dergelijke plekken waar kinderen (vooral 'sleutelkinderen' van werkende ouders) 's middags werden opgevangen (alleen 's morgens was er school). Ze konden daar in een groene omgeving buiten spelen en zich in vrijheid ontplooiën. Er waren tuinen en lokaliteiten waar ze onder leiding terecht konden

Na een tijd werken in de drukke miljoenenstad ontstond het verlangen naar wonen op het platteland. Ze verhuisden naar Zuidbroek in de provincie Groningen en hadden weer gelegenheid voor tuinieren. Hun moestuin evolueerde geleidelijk aan tot een soortenrijke heemtuin, een weelderige oase in het kale veenkoloniale landschap. Marianne vond een tijdelijke werkkring bij Didactiek van de Biologie van de Rijksuniversiteit Groningen waar ze ook haar hoofdvak had gedaan. Daarna hadden beiden een tijdelijke baan als coördinator en educatief medewerker bij de heemtuin (thans *Natuur- en Milieucentrum De Heemtuin*) te Muntendam die recent was aangelegd. Onder meer hebben zij zich daar verder bekwaamd in het beheer van heemtuinen. Het samen werken en van elkaar leren, welke ervaring Marianne al in de NJN had opgedaan, bleek in de heemtuinwereld goed te werken. Maar ook dit werk eindigde en toen ze geen andere passende baan konden vinden en ook niet op vrijwillige basis hun werk mochten voortzetten, besloten ze een eigen project te beginnen.

Tijdens de jaren dat ze in de heemtuin in Muntendam werkten, kwam regelmatig de gedachte bij hen op dat het goed zou zijn om meer contact te hebben met collega's van andere heemtuinen. In de praktijk kwam daar nauwelijks iets van en bleef het bij enkele bezoeken en incidentele contacten. Tijdens vakanties in andere delen van het land ontdekten ze dat tuinen, die ook heemtuinen werden genoemd, er heel anders uitzagen dan die in Muntendam. Het leek hun interessant hieraan een onderzoek te wijden, niet alleen naar de inrichting en het beheer, maar ook naar de educatie en de organisatie van het werk.

Van april tot en met september 1988 reisden Marianne en Willy met trein en fiets het hele land door en bezochten 'alle' heemtuinen. Dat was niet altijd gemakkelijk, want een landelijke lijst van heemtuinen bestond niet. Dus moesten op allerlei manieren zoveel mogelijk adressen van tuinen verzameld worden. In totaal bezochten ze 113 heemtuinen of wat daarvoor doorging en dat waren er veel meer dan ze van tevoren hadden verwacht. Achteraf bleek dat ze nog een aantal tuinen gemist hadden....

Hun bevindingen zijn vastgelegd in het IVN-rapport '*Heem- en natuurtuinen geïnventariseerd*' dat in mei 1990 verscheen. Het is een goed en nog steeds zeer lezenswaardig rapport waarvan het jammer is dat het toen niet in boekvorm gepubliceerd werd. In dit rapport worden na een historisch overzicht de diverse aspecten van heemtuinen thematisch behandeld. Uit hun vele gesprekken met beheerders en andere medewerkers van heemtuinen constateerden ze dat er een grote behoefte was aan meer contacten tussen heemtuinen op allerlei gebied. Marianne en Willy besloten hun rapport met de conclusie dat het goed zou zijn als er een landelijke organisatie zou ontstaan en vroegen de lezers om een reactie. Veel positieve reacties kwamen binnen hetgeen leidde tot een bijeenkomst van beheerders en andere medewerkers van heemtuinen in Soest in oktober 1990. Aldaar werd toen de '*Landelijke Werkgroep voor Heem- en Natuurtuinen*' opgericht.

De belangrijkste wensen van de werkgroep waren:

- Het verschijnen van een nieuwsbrief
- Een adressenlijst van heemtuinen
- Een plek waar je voor advies terecht kunt

De plek voor advies werd voorlopig Zuidbroek waar het secretariaat van de werkgroep werd gevestigd. En de wens van een nieuwsbrief ging in de lente van 1991 in vervulling toen

het eerste nummer van het kwartaaltijdschrift *Oase* verscheen. Door velen in Nederland en Vlaanderen werd daar positief op gereageerd hetgeen voor Marianne en Willy een sterke stimulans werd om met het tijdschrift door te gaan, ondanks het geringe aantal abonnees.

Tijdens hun heemtuineninventarisatie hadden Marianne en Willy zo veel gegevens van de afzonderlijke tuinen verzameld dat ze op basis daarvan de *Oase Heemtuingsids* konden schrijven. Wel waren wat aanvullende gegevens nodig, o.a. van heemtuinen in Vlaanderen. De *Oase Heemtuingsids* geeft het eerste overzicht van alle heemtuinen in Nederland en Vlaanderen met per tuin gegevens over ligging en bereikbaarheid, openingstijden, toegangsvoorwaarden, beheerders, contactpersonen en concrete tuininformatie. De uitgave van de gids werd mogelijk gemaakt door een subsidie van het *Wereld Natuur Fonds*.

De presentatie van de heemtuingsids vond in mei 1992 plaats in *Thijsses Hof* in Bloemendaal, de bron van de heemtuintraditie. Die traditie vond zijn oorsprong in het 'natuurhistorisch reveil' aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw met Heimans en Thijsses als belangrijkste gangmakers. Voor het biologieonderwijs trokken beide onderwijzers er met hun schoolklas regelmatig op uit, o.a. naar de stadsparken in Amsterdam. Thijsses bepleitte al in het begin van de 20e eeuw, o.a. in het tijdschrift *De Levende Natuur*, de aanleg van instructieve plantsoenen met meer natuurlijke begroeiingen van inheemse soorten. Daar konden mensen van jong tot oud in contact met de natuur komen. Toen Thijsses ter gelegenheid van zijn 60e verjaardag van de gemeente Bloemendaal een stuk grond van 2 ha in het Bloemendaalse Bos cadeau kreeg, kon hij daarop zijn ideaal van een instructief plantsoen, dat we later heemtuin zijn gaan noemen, verwezenlijken. Zo werd in 1925 Nederlands eerste heemtuin geopend.

Na de presentatie van de heemtuingsids werd een excursie door *Thijsses Hof* gemaakt en daarna door enkele andere heemtuinen in de omgeving, o.a. bij een school en in een woonwijk te Haarlem. Die excursie werd een groot succes en overduidelijk bleek bij de deelnemers de grote behoefte aan nadere contacten. Het organiseren van excursies, zowel eendaagse als meerdaagse, zou een van de belangrijkste activiteiten worden.

1993 was een belangrijk jaar. Marianne en Willy verhuisden van Zuidbroek naar Beuningen. In het voormalige nonnenklooster was naast woonruimte ook ruimte voor een informatiewinkel en in de vroegere kloostertuin was het mogelijk een heemtuin aan te leggen. Verder was de *Landelijke Werkgroep Heem- en Natuurtuinen* aan een wat ruimer organisatorisch kader toe hetgeen op 3 september 1993 resulteerde in de oprichting van de *Stichting Oase* met de volgende doelstellingen:

- Het bevorderen van de aanleg en het duurzaam beheren van natuurlijke tuinen, parken en plantsoenen met in hoofdzaak inheemse begroeiing of beplanting en een educatieve en/of recreatieve functie, hierna ook aangeduid als heemtuinen.
- Het verlenen van diensten aan overheidsinstellingen, overige organisaties en particulieren die een heemtuin beheren dan wel overwegen aan te leggen.
- Het bevorderen van natuur- en milieueducatie en kleinschalige natuurrecreatie in heemtuinen.

De activiteiten van de landelijke werkgroep gingen dus over naar de nieuwe stichting, o.a. de uitgave van het blad *Oase* dat inmiddels zijn derde jaargang beleefde.

In de jaren 1994-1998 werd met hulp van vrijwilligers en externe financiële steun in de

voormalige kloostertuin de *Oase-tuin* aangelegd naar een ontwerp van Wim Kanbier met daarin een fraai lemen tuinpaviljoen. In de *Oase-tuin* is een aantal begroeiingstypen aanwezig waardoor ook 'informatie in natura' aanwezig is als aanvulling op de informatiewinkel.

Naarmate de activiteiten van de *Stichting Oase* zich uitbreidden en diverser werden, ontstond de behoefte aan meer gespecialiseerde netwerken. Als eerste ontstond in 1994 de *Kring Vakwerk Natuurrijke Omgeving 'Wilde Weelde'*. Sinds 1999 is het een zelfstandige vereniging van vakbekwame mensen die deskundig zijn in het ontwerpen, aanleggen en beheren van natuurrijke tuinen en parken. Aangesloten zijn hoveniers, tuin- en landschapsarchitecten, kwekers van planten, bomen en zaden, biologische adviseurs, dienstverlenende bedrijven en leveranciers van ecologisch verantwoord materiaal. Het zijn in de regel kleinschalige bedrijven voor wie ecologisch groen geen modeverschijnsel is, maar een bewuste keuze. *Wilde Weelde* heeft momenteel 150 leden en staat nog steeds in nauw contact met *Stichting Oase*.

Als volgende loot aan de stam ontstond in 1995 de '*Vakgroep Heemtuinbeheer*'. De leden zijn mensen die verantwoordelijk zijn voor het beheer van een heemtuin. Vaak betreft het mensen in dienst van een gemeente of natuurorganisatie, soms ook vrijwilligers die zich met hart en ziel inzetten voor 'hun' tuin of park. Doel is vergroting van de vakbekwaamheid en het bevorderen van onderlinge steun en samenwerking. Bijscholing vindt voor een belangrijk deel plaats door middel van studieweekenden.

De jongste loot, opgericht in 2001, is '*Springzaad*', een netwerkgroep van mensen die samen willen werken aan meer ruimte voor natuur en kinderen. Het gaat daarbij om mensen uit het onderwijs en de buitenschoolse educatie zoals educatieve natuurspeeltuinen en kinderdagverblijven, maar ook om mensen als tuinontwerpers, hoveniers, tuin- en landschapsarchitecten en producenten van natuur- en milieuvriendelijke speeltoestellen en andere materialen. O.a. de bestuursleden Marjan Margadant en Kees Both hebben aan het ontstaan van *Springzaad* belangrijke bijdragen geleverd.

In 2003 verscheen de nieuwe '*Oasegids Natuurrijke parken en tuinen in Nederland en Vlaanderen*' waarvoor Dymph Bakx en Wim Niemantsverdriet alle openbare heemtuinen bezochten voor up-to-date beschrijvingen en kleurenfoto's. Sinds het verschijnen van de eerste *Oasegids* in 1992 waren er parken en tuinen bijgekomen maar helaas ook enkele verdwenen.

Een andere belangrijke activiteit van de *Stichting Oase* van de laatste jaren is het organiseren van een opleiding voor ecologisch hovenier. In 2006 is in samenwerking met *AOC Terra* (waarin de voormalige gerenommeerde tuinbouwschool te Frederiksoord is opgegaan) een twejarige opleiding gestart, bedoeld als bijscholing voor mensen die al een hoveniersopleiding of iets dergelijks achter de rug hebben. Deze opleiding is met opzet minder schools en met meer zelfwerkzaamheid dan vroegere cursussen in het kader van de toepassing van de inheemse flora.

In de loop der tijd is het blad *Oase* steeds professioneler geworden en is het aantal

abonnees van 80 in het begin tot 1130 gestegen. Sinds 2005 verschijnt het in kleurendruk. Vanaf het begin is alle redactiewerk door Marianne en Willy gedaan en vooral in het begin was dat veel pionieren. Pas later werden bepaalde werkzaamheden aan de drukker uitbesteed. Het blad voorziet nog steeds in een grote behoefte waaraan door een ruime variatie in artikelen tegemoet gekomen wordt. Er zijn sterk praktijkgerichte stukken zoals die over aanleg en beheer van heemtuinen en over natuur- en milieueducatie. Andere artikelen gaan over bepaalde levensgemeenschappen, de ecologie van planten- en diersoorten, de rol van mycorrhiza's etc. Door dergelijke achtergrondinformatie leert men heemtuinen meer zien als ecosystemen waaraan men allerlei dingen kan aflezen, o.a. effecten die de mens op het milieu uitoefent. Daarnaast staan in het blad *Oase* regelmatig beschouwende en kunstzinnige artikelen.

Een belangrijk onderdeel in het blad is verder de agenda. Daarin staan alle activiteiten op het gebied van heemtuinen, natuur- en milieueducatie, workshops, symposia e.d. vermeld.

Marianne en Willy zijn de belangrijkste drijvende krachten van *Stichting Oase* en hebben daar inmiddels al dertien jaar (vaak meer dan) full time aan gewerkt op basis van gesubsidieerde banen. Het is tot nog toe niet gelukt om het werk bij een grotere organisatie op het gebied van natuur en natuur- en milieueducatie onder te brengen of door de overheid gefinancierd te krijgen.

Het succes van *Oase* en de daaruit voortgekomen netwerken is in belangrijke mate te danken aan de manier waarop Marianne en Willy met mensen omgaan. Door hun uitstekende contactuele eigenschappen en hun gerichtheid op samenwerking wisten ze veel mensen bij het *Oase*-werk te betrekken.

Van de velen die een belangrijke bijdrage aan *Oase* geleverd hebben, wil ik in de eerste plaats het bestuur van de Stichting noemen waarin Hein Koningen, bekend van de heemparken in Amstelveen, op enthousiaste wijze vanaf de oprichting het voorzitterschap bekleedt.

Van de bestuursleden wil ik nog speciaal Rob Leopold noemen en gedenken. Vorig jaar overleed Rob plotseling. Hij was al bij velen bekend door zijn in 1978 opgerichte zaadbedrijf *Cruydehoeck* in Groningen. Hij heeft een belangrijk aandeel gehad in de oprichting van de *Stichting Oase* en wist voor de stichting veel zaken te regelen, ook in financieel opzicht. Een tuinfilosoof en een idealist met scherp oog voor de nivellerende gevolgen van te grote commercialisering en schaalvergroting, o.a. in tuinbouw en horticuultuur. Als tegenkoppeling was meer kleinschaligheid en ambachtelijkheid vereist. Hij streefde naar een integrale benadering van groenvoorzieningen waarin beoefenaren van ecologie, horticuultuur, tuinkunst en landschapsontwerp in wederzijdse dialoog treden. Met zijn overlijden heeft de *Stichting Oase* een inspirerende en stimulerende medewerker verloren. Hij wordt in dit boekje nog afzonderlijk herdacht door Johan Heirman.

Ik wil besluiten met het uitspreken van de wens dat de *Stichting Oase* en de daaruit voortgesproten netwerken nog lange tijd mogen voortbestaan. Er is nog veel werk te doen, want we zijn nog lang niet op het punt wat Thijsse als ideaal stelde: verspreid door de steden heen heemparken waardoor ieder binnen een kwartier gaans zo'n park kan bereiken. In Amsterdam, Den Haag en Rotterdam ging het wel om twintig van die parken, dacht Thijsse.

In deze geest wil ik het stichtingsbestuur, Marianne, Willy en andere medewerkers van *Oase* veel succes toewensen.

Oase, levende beweging van vrije bewogen mensen

Hein Koningen

De vorm is de zichtbare expressie van de innerlijke inhoud

Wassily Kandinsky

Geachte leden van het bestuur van de *Heimans en Thijsse Stichting*, geachte Heer van Raaij, beste Ger Londo, dames en heren,

Het is voor ons medewerkers van *Oase* een grote eer en ook een groot genoegen de *Heimans en Thijsse Prijs* te mogen ontvangen en wij zijn daarvoor de *Heimans & Thijsse Stichting* erg dankbaar. Wij zijn verlegen onder de laudatio van Ger Londo die zojuist op goede wijze ontwikkeling, werk en werken van *Oase* heeft geschetst. Hartelijk dank daarvoor en voor zijn goede wensen voor de toekomst van *Oase*.

Wat ik hier voor u wil doen is u kennis laten maken met wat ik noem de innerlijke kant van *Oase* en in het bijzonder met die van Willy en Marianne. Rob Leopold, Ger Londo noemde hem al, was vanaf het begin betrokken bij het jonge *Oase*. In een telefoongesprek toentertijd vertelde hij me buitengewoon enthousiast dat hij twee schatten had ontdekt. Op mijn: "Schatten?" antwoordde Rob "Nee, afgezien dat ze heel fijne mensen, dus schatten zijn, zijn ze échte schatten! Kostbaar, zeldzaam, bijzonder hoe ze werken en zijn: het fenomeen heemtuin beschouwen en benaderen en met mensen omgaan en samenwerken!". "Je moet maar gauw lid worden van de fijne club!" drukte Rob me op het hart. En zo leerde ik Willy en Marianne en de piepjonge wereld van *Oase* kennen.

Oase, een naam heel bewust door Willy en Marianne gekozen voor tuinen met natuurrijke begroeiingen waar mensen op adem, tot rust en tot zichzelf kunnen komen, kunnen opademen, maar evengoed door hen bedoeld voor contacten, wijzen van samenwerken en omgaan met mensen. *Oase* is ook de naam van het tijdschrift waarvan nota bene al binnen een half jaar na de oprichting van de *Landelijke Werkgroep Heem- en Natuurtuinen* het eerste nummer werd uitgebracht. Een nieuw tijdschrift – en nu citeer ik uit het eerste Redactioneel – "Bedoeld voor iedereen, die zich betrokken voelt bij 'natuurrijke' tuinen. Tuinen waarin mensen werkend, lerend, spelend en genietend in aanraking kunnen komen met de natuur."

Mensen, daar gaat het om bij Willy en Marianne, mensen in allerlei hoedanigheden, gestalten en vormen – beheerders, vrijwilligers, liefhebbers, genietters, ontwerpers, aanleggers, uitvoerenden, kinderen, ouders, docenten, studenten, stagiaires, hoveniers, tuinbezitters, bestuurders, enz., enz., autoctonen, alloctonen, jong, oud – het maakt niet uit.

Oase moet mensen met tuinen en natuur met elkaar in contact brengen en verbinden en een plek bieden voor versterkte uitwisseling van ervaring en kennis.

En – ik citeer weer het eerdergenoemde Redactioneel: "Dat zeker niet alleen op tuin-technisch, floristisch of faunistisch gebied. Natuur- en milieueducatie en -voorlichting, publiciteit, onderlinge samenwerking en recreatieve aspecten van het werk beschouwen wij ook als belangrijke thema's."

Willy en Marianne zijn altijd sterk geïnspireerd geweest door de twee grootste mensen die ons land op het gebied van natuur-educatie heeft voortgebracht: Eli Heimans en Jac.P. Thijsse. Ook bij hen ging het altijd om mensen, voor hen in de eerste plaats deden ze hun werk. Als je mensen natuur kon laten zien en inzien kwam ontzien hieruit logischerwijze voort. De spitsvondige trits zien-inzien-ontzien is overigens van een andere natuurpopularisator pur sang, en tevens de titel van een van zijn boeken, de fameuze Bert Garthoff, winnaar van de Heimans en Thijsse Prijs in 1966.

Het was daarom niet zomaar dat de door hen georganiseerde eerste grote bijeenkomst met Oase-deelnemers (wel 90 !), in april 1992, als thema had 'Terug naar de bron' en plaats vond in *Thijsse's Hof* te Bloemendaal en in de *Heimanshof* te Hoofddorp. In augustus van hetzelfde jaar werd deze dag gevolgd door een soortgelijke bijeenkomst in *Hortus Michel Thiery* te Gent, België – een tuin genoemd naar een man die we wel de Vlaamse Thijsse mogen noemen – om de natuurrijke tuinen van Vlaanderen bij *Oase* te betrekken.

Al spoedig ontstond bij Willy en Marianne de behoefte om hun werk, hun ideeën, plannen, dromen en idealen te delen met mensen die elk vanuit een eigen, specifieke positie voor ondersteuning zouden kunnen zorgen. Een van de mensen die in dit verband een zeer bijzondere plek inneemt is Rob Leopold. Op deze fijne en blijde dag is ons *Oase*-hart niet alleen met blijdschap maar óók met verdriet gevuld. Verdriet dat Rob deze voor *Oase* belangrijke gebeurtenis niet lijfelijk meemaakt. Wat zou hij erin deelgenomen hebben, geheel en volkomen. Maar tegelijk is hij hier ónder ons, met zijn geest.

Deze hartsvriend, dichter, filosoof – overigens steeds met een grote praktische inslag – en, zoals hij ooit zo treffend door Duitse tuinvrienden genoemd werd, pure 'Gartenmensch' was een grote inspirator voor *Oase*. Als bezieler en aanjager, altijd gericht op wederkerigheid bewerkstelligde hij altijd weer wederzijdse verrijking. Graag maak ik u attent op het prachtige, ontroerende stuk over Rob van Johan Heirman getiteld 'Duiken naar de blauwe parel'. Deze hommage aan Rob Leopold is opgenomen in het Programmaboekje voor deze dag.

Zoals gezegd ontstond bij Willy en Marianne behoefte aan een ondersteuningsgroep. Een soort heemklankschaal om het eens anders te zeggen. Zo ontstond tijdens een bijeenkomst in *De Kijkdoos* in de *Heimanshof* te Hoofddorp – de fraaie heemtuin ontworpen en in de loop van jaren met de hulp van vele vrijwilligers vorm gegeven door de begaafde docent handenarbeid en heemplantendeskundige Ton Engelman uit Haarlem – op 27 februari 1993 de Stichting in oprichting *Oase*.

Op 3 september 1993 – drie negen negentien drieënnegentig, hoor de klank- en ritmesymboliek! – werd de stichting officieel met statuten en een echt stichtingsbestuur, bestaande uit zeven leden en het secretariaat bememd door Willy en Marianne. De derde september 1993 was voor de direct betrokkenen een betekenisvolle en gedenkwaardige dag als moment van bevestiging van de vele activiteiten die in feite al waren begonnen met de door Ger Londo genoemde inventarisatie van natuurrijke tuinen door Willy en Marianne gevolgd door de vorming van de werkgroep en de uitgave van het tijdschrift *Oase*.

Activiteiten die vanaf het allereerste begin bestonden uit ontmoetingen tussen mensen en van mensen met tuinen, parken, plantsoenen en wilde planten en dieren in landschappen en natuurgebieden. Gelijkgerichte mensen, allen zoekend naar en werkend aan oases. Ieder op eigen wijze, met eigen motivatie en passie. Oase(s) als, en ik citeer nu uit het allereerste *Oase*-nummer, lente 1991, als 'een plek waar je nog een klein beetje jezelf kunt zijn, waar je in een goede bui komt van de bloei van een verloren gewaand plantje, van de eerste atalanta's, terug van een lange tocht uit het zuiden, van de vogels, de kikkers en de wind, die je werk muzikaal begeleiden. Soms voel je – ik citeer verder – soms voel je dan een sterke behoefte deze positieve natuurbelevissen, die in een heem- of natuurtuin niet zeldzaam zijn, met anderen te delen.'

Willy en Marianne als de ziel, de geest van *Oase*. *Oase* als belichaming van de levende beweging van vrije en gepassioneerde mensen die werken aan de verwerkelijking van natuurrijke tuinen, parken en plantsoenen. Voor hen zijn lichaam en ziel één. Tegenwoordig wordt in onze samenleving daarover vaak anders gedacht, namelijk dat lichaam en ziel gescheiden zijn, niets met elkaar te maken hebben. Maar voor Willy en Marianne, voor *Oase*, geldt dat bepaald niet: hier zijn lichaam en geest bewust én duidelijk één.

Het komt tot uiting in de gedachte van waaruit zij met hun werk zijn begonnen en de wijze waarop zij, samen met anderen, daaraan steeds weer gestalte geven. In de praktijk van het *Oase*-werk van alle dag is dat dat we zeer dicht bij de Natuur willen blijven, zo ecologisch mogelijk willen denken en werken, tot uiting komend in kleinschaligheid, respectvol en zuinig zijn, bescheiden, ingetogen. Ondertussen wel degelijk erg goed wetend wat we willen, wat ons voor ogen staat, serieus, principieel, onze dromen en idealen niet verzakend en verliezend. Bij dit alles een scherp oog voor mensen hebbend, attent op hoe mensen in hun werk zitten, daarbij bovenal zorgvuldig in het omgaan met mensen willen zijn.

Bij dit alles wil *Oase* in beweging, levend blijven, niet tot stilstand komen, niet louter op zich zelf en op het eigen behoud gericht, kortom verward, geïnstitutionaliseerd raken. Juist zich niet sluitend maar alle aspecten van en aan het werk zoveel mogelijk open houdend. Haar vrijheid behoudend als wezenskenmerk. Het woord 'vrijheid' is etymologisch verwant aan de woorden 'vrijen' en 'vriend'. Van groot belang in de *Oase*-gemeenschap is het aspect van de gezamenlijkheid.

In wijze van werken en omgaan met mensen gericht op ongekende kwaliteiten in mensen, trachtend deze verder te ontwikkelen en omhoog te brengen. Zodat mensen als het ware boven zichzelf uit (kunnen) stijgen.

Ook gericht op het laten ontstaan van vriendschappen tussen mensen. Contacten en werk vanuit vriendschappen is gedragen werk, werk dat voor mensen écht betekenisvol is. *Oase* wil vertrouwen, steun en raad geven, een scherp luisterend oor hebben, persoonlijke kwaliteiten van elke deelnemer op hun praktische waarde schatten en serieus nemen, wil warmte geven, een warme sfeer scheppen en wil stimuleren in het werk. Vooral ook door dit werk samen met anderen te doen, op te zetten, te organiseren.

Een jongste aandachtsveld van *Oase* is het ontwikkelen en bevorderen van natuurlijke speeltuinen en -terreinen bij scholen, buurthuizen, wijkcentra, e.d. Met een voor onze taal nieuw woord wel speeldernissen genoemd. Weer een soort gaan waar geen weg is omdat zij het grote belang van natuur en milieu voor de huidige jeugd (immers de latere volwassen generaties) inziet. Van belang in verband met een letterlijk wereldgroot probleem.

Leefde in 1900 10% van de wereldbevolking in de steden en 90 % op het platteland, vanaf 2007 wonen voor het eerst in de geschiedenis méér mensen in de stad. Zo raken mensen steeds meer van natuur en milieu vervreemd. Bovendien verbruikt de totale stadsbevolking onevenredig veel van onze natuurlijke hulpbronnen en veroorzaakt zij een onevenredig groot deel van de vervuiling op aarde.

Het zal u duidelijk zijn dat de aanwezigheid van voldoende natuurlijk groen in de stad van steeds groter belang is voor het welzijn en het voortbestaan van de mens. Het gaat dus letterlijk om zaken van levensbelang. Daarin een bescheiden, positieve bijdrage te leveren is de intentie van de *Oase*-netwerkgroep *Springzaad*.

Al de geschetste activiteiten vragen naast de grote en geheel eigen inzet van Willy en Marianne én andere hard werkende *Oase*-vrienden voor de door hen gewenste bredere en diepere verwezenlijking van hun plannen vanzelfsprekend ook ruimere financiële middelen. Voor het ongebruikelijke en niet gekende karakter en wezen van *Oase* in combinatie met haar onconventionele werkwijze en optreden, blijkt onze samenleving nog steeds geen *structurele* financiële mogelijkheden te kunnen scheppen. Paradoxaal genoeg spreekt zij wel steeds haar grote waardering en bewondering uit – niet zelden een nauwelijks verborgen weemoed verhullend – voor de al met al met zeer bescheiden middelen bereikte resultaten. Veel gebeurt bij *Oase* op basis van ‘gesloten beurzen’. Er is een grote creativiteit ontwikkeld op het gebied van een ‘ruileconomie in een modern jasje’. *Oase* heeft een bescheiden eigen inkomen uit publicaties, lezingen, cursussen en donaties van *Oase*-vrienden, maar veel wordt gerealiseerd op basis van projectsubsidies en incidentele bijdragen van fondsen, zoals het *Prins Bernhard Cultuurfonds* en het *VSB-fonds*. Momenteel wordt er hard aangewerkt om voor de langere termijn een minder kwetsbare financiële situatie te verwezenlijken.

Geachte aanwezigen, veel van wat hiervoor is gezegd, is voor wat het wezenlijke betreft, wat het werkelijk inhoudt en betekent zo moeilijk onder woorden te brengen. Ook al doordat het innerlijke moeilijk grijpbaar is. Ik heb een poging gedaan het voor u te schetsen.

Ik mag wel zeggen dat *Oase* voor veel mensen in het heemtuinenveld en de speeldernissen-wereld een unieke plaats is gaan innemen, geleidelijk heeft zij een voorbeeldfunctie gekregen. Daaruit spreekt ook waardering.

In de komende jaren hoopt zij door te kunnen gaan op de weg én op de wijze die haar eigen is, zich opgenomen wetend in de traditie van Heimans en Thijsse. Vooral ook met blijdschap, vertrouwen, hilaritas en goede moed. Zij hoopt dat te kunnen blijven waarmaken in de voor haar wezenlijke vorm. De bekende Russische schilder en kunsttheoreticus Wassily Kandinsky had het niet mooier en pakkender kunnen zeggen toen hij kernachtig verwoordde “De vorm is de zichtbare expressie van de innerlijke inhoud”.

Duiken naar de blauwe parel – Hommage aan Rob Leopold

Johan Heirman

“*Das Leben ohne Phlox ist ein Irrtum*”. Dit citaat van Karl Foerster had Rob Leopold onmiddellijk bij de hand toen ik hem eens vertelde over mijn voorliefde voor deze planten. Rob was een groot bewonderaar van Foerster; niet voor niets werd het boek ‘*Blauwe Bloemen*’ aan hem opgedragen. Robs belezenheid was weergaloos. Hoe hij voor de vuist weg lange passages, niet enkel van Nederlandse schrijvers en dichters, maar ook van Rilke, Schiller, Novalis, Spinoza, Goethe en Blake kon citeren. Niet zo maar citaten, maar teksten vol betekenis, die hij zelf had gelezen én begrepen.

Rob had een passie voor woorden die bij andere mensen als pedanterie zou zijn overgekomen, maar die bij hem samen ging met een bijna kinderlijk ontwapenend enthousiasme voor mensen en dingen. En toch, op zijn achttiende al dichtte hij: ‘Het spreken gaat al zachter/ het zwijgen tegemoet’. Rob was zich zeer sterk bewust van de gespletenheid tussen binnen- en buitenwereld en van de wanhoop die wordt veroorzaakt door de eraan inherente onttovering van de natuur. Zijn verlangen naar schoonheid werd gekleurd door het besef van haar vergankelijkheid. Het pogen deze romantische dichotomie te overstijgen was misschien wel het centrale thema van zijn intellectuele odyssee. Rob koppelde een diep besef van het precaire, zelfs afgrondelijke karakter van de condition humaine aan ‘gedragen worden in overgave’. Zoals hij schreef in ‘*Blauwe Bloemen*’:

‘Er is geen vlucht dan de vlucht naar voren, dieper het leven in’.

Dit maakte hem een gevoelig man, een dichter, een filosoof. Met de gave om het beste in mensen naar boven te halen. Toen hij met *Cruydt-hoek* begon, om wilde planten

Bestuursleden Stichting Oase, opgericht 3.9.1993 te Beuningen

C. Both	Hoewelaken	Oud bestuursleden
J. Heirman	Gent, België, secretaris	A. Engelman
M.G.J. Houben	Geleen, penningmeester	R.H. Leopold – in gedachtenis
H.C. Koningen	Amstelveen, voorzitter	G. Londo
P. Timmerman	Nijmegen	M.J.A. Margadant – van Arcken
H.I. Tonckens	Appelscha	B.J. Veld – in gedachtenis
J.F.M.P. Van den Abeele	Gent, België	
Secretariaat		
P.W. Leufgen	Beuningen	
M.J.Th. van Lier	Beuningen	

beschikbaar te stellen zodat ze niet uit de natuur moesten gehaald worden, ging het hem, meer nog dan om de planten, om de mensen. Hij geloofde dat ontplooiing van innerlijke kwaliteit een tegengewicht kan vormen voor onze vervreemding van de buitenwereld, en zo een vernieuwde vrije communicatie tussen binnen- en buitenwereld op gang kan brengen. In het streven van *Oase*, natuur in de tuin binnen te brengen door het bij elkaar brengen van de juiste mensen, zag hij een mogelijkheid tot synthese.

Een van de geliefde themata van Rob was, in navolging van Spinoza, de verwevenheid van '*natura naturans*' (de goddelijke en mysterieuze scheppende natuur), en '*natura naturata*' (de door de mens voor zijn eigen noden herschapen, gedomesticeerde, getemde natuur).

Voor Spinoza bestond er tussen natuur en cultuur geen dichotomie en was alles God en alles natuur. '*Natura naturans*' en '*natura naturata*' betekenden voor hem niets anders dan het dualisme van activiteit en passiviteit binnen één goddelijke entiteit. Zoals zovelen in *Oase* voelde Rob zich zeer thuis in deze visie op de werkelijkheid, maar meer dan de meeste anderen zocht hij naar manieren om dit te verwoorden. Dat het soms kon lijken alsof hij niet uit zijn gedachten geraakte had alles te maken met het intrinsiek paradoxale, onvatbare en chaotische van de werkelijkheid. Als je het onzegbare probeert te zeggen moet je wel verward lijken, zoals de grote Lao-Tse zelf, die Rob zeer bewonderde. 'Iets van het Tao heeft ieder wel in zich', schreef Rob in '*Blauwe Bloemen*'.

De metafysische inspiratie was in zijn hele doen en laten zichtbaar, zonder al te nadrukkelijk te worden. Rob dwong de mensen niet, maar inspireerde, hij was een bezieler. Het is opvallend hoeveel van zijn ideeën blijven terugkeren in het tijdschrift *Oase*. Ik ben er van overtuigd dat nog niet alles tot ons is doorgedrongen. Hij zal ons blijven inspireren. Een ander geliefd woord van Rob was 'scala': '*Het Oase-netwerk als een vitaal, samenhangend, maar open spectrum van mogelijkheden tussen natuur, ambacht en kunst, waarin plaats is voor alles, zonder overdrijving*' (*Oasegids*, p. 218). Het ging hem in de eerste plaats om vrijheid van ontplooiing, voor plant, dier en mens. Hierdoor, zo betoogde hij, ontstaat vanzelf een grote differentiatie en een spontane, vrije samenhang.

Het gedicht '*Het Kranskarwei*' drukt wellicht het beste uit wat *Oase* voor Rob betekende, daarom kan ik er hier niet aan voorbij gaan. De kinderlijke blik, de innerlijke openheid voor het onverwachte, verwondering, spontaneïteit: allemaal zijn ze tegengif tegen stilstand en verstarring. En spontane vegetatiepatronen zijn tegelijk spiegelbeelden van de rijk geschakeerde innerlijke ruimte:

“Tuinieren is een vorm van concentreren
een vorm van in de diepte engageren,
waarna je blik zich weer vanzelf ontspant,
en zich verwijdt tot het omliggend land”.

De mens is volgens Rob puur natuur, maar slechts 'zolang hij levend meeschept aan cultuur, en niet de navelstreng verbreekt met onderstromen, waaruit ideeën vrij tot uiting komen'. Want "Natuurlijk zijn is: vrij in samenhang".

De natuur was voor hem een heel belangrijke, zo niet dé belangrijkste inspiratiebron. Maar natuur was voor hem niet alleen dat vreemde, andere leven buiten ons. Ook het blauwe gewelf van de menselijke ziel was voor hem natuur. Hoe kan ik dan ook deze hommage beter afsluiten, dan met de eigen beschrijving van Rob in '*Blauwe Bloemen*': van 'dat continuum in ons, dat per definitie aan alle specifieke invulling ontglipt': "Geen droefenis, geen heldere conclusie, geen interpretatie omtrent onszelf of omtrent het leven, die binnen dat continuum niet allengs wegsmelt in wijder verwevenheid. Slechts blauwe ruimte rest....."

Muzikaal intermezzo: Harry Wals en Rob Leopold herdacht

Eddy van der Maarel

Harry Wals en Rob Leopold, twee onvergetelijke mensen. Herdacht in muziek. Op de CD met op de natuur geïnspireerde muziek voor gitaar en piano, die onder auspiciën van de Heimans en Thijssse Stichting wordt voorbereid, komen enkele stukken uit *Waldszenen* (Bos scènes), opus 82 van Robert Schumann, en ook enkele uit *Po zarostlém chodničku* (Langs het overgroeide pad) van Léoš Janáček, naar verluidt geschreven in een tijd van rouw over een overleden dochter. In beide werken komt een stuk voor dat toepasselijk is.

Het 7e stuk in de bundel van Schumann heet *Vogel als Prophet*, een vogel als profeet. Harry was een echte vogelaar en Rob was een profeet.

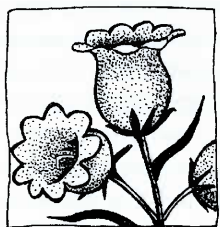
De bundel van Janáček gaat over een tuin waar de natuur de overhand krijgt. Daar wist Rob alles van. En Harry hield van het Tsjechische landschap.

Het 3e stuk in De bundel van Janáček heet *V pláči*, in tranen.....

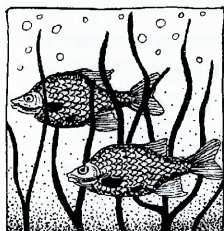
Muzikaal intermezzo: de Kruidtuin te Leuven

Margriet Verbeek

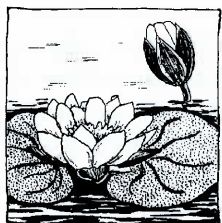
Deze suite omvat 16 korte muziekstukjes voor sologitaar. Het betreft voornamelijk beeldende muziek over de bomen, de bloemen, de vissen in de vijver, en de Belgische pomoloog Van Mons. Hiervan worden 6 stukjes ten gehore gebracht:

1 - Campanula Takesimana
Rose klokken tussen de varens.

4 - De vissen in de vijver
In de stille waterwereld
glijden, traag, de grote vissen.

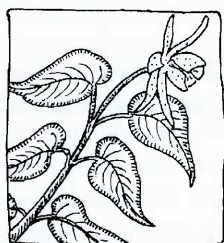
2 - Waterlelie
Waarvan droomt de witte waterlelie?
Van vlinders en van waterjuffers.

5 - Hosta Blue Mammoth
Forse bladeren in de schaduw
van de hoge bomen.

3 - Bamboe
Hoge bossen bamboe aan de waterkant,
wuiwend in de wind.

6 - Elfenbloemen in de schaduwtuin
Witte bloempjes, vaak verscholen
tussen hoge bladerbossen.

Tekeningen Margriet Verbeek

Muzikaal intermezzo: De nieuwe spreeuwen

Pieter Schroevers

Ik citeer een dichter die dicht over het dichten (vrij naar Rutger Kopland):

De dichtkunst beoefenen is
met de grootst mogelijke zorgvuldigheid
constateren dat bij voorbeeld
na de zomerregen
de spreeuwen duizenden tranen dragen
als op een tekening uit de kindertijd
zo blinkend en zo veel.

Hoe heb ik het nou? Zo hoor ik denken. Tranen bij een spreeuw? Is een spreeuw niet per definitie onbekommerd? Zo dacht ik ook, twee Heimans-en-Thijssseprijzen terug. Het was mijn tweelingbroer Wim die mij aan het twijfelen bracht. Velen van u zullen zich Wim Schroevers nog herinneren als de bevlogen natuureducator die de natuur zo dicht bij kinderen wist te brengen. Hij sprak met de spreeuwen, maar in dit gesprek – hij had het opgenomen en liet het ons allemaal horen – klonk de twijfel door. Ik heb hier wéér een gedichtje; één waarin die twijfel doorklinkt:

Ik heb met de vogels gesproken.
Zij wilden altijd het gelijk aan hun kant,
onaantastbaar en luidruchtig.
Ik bood ze tegenspel, maar mijn woorden gingen onder
In hun onaantastbaarheid.
Toch weet ik dat ze begrepen wat ik zeggen wou,
toch weet ik dat ze anders zijn dan wij ze zien.

En zo is het ook. De moderne spreeuw kwettert over zichzelf en voor zichzelf. Maar hij kent ook de tranen. Hij blijft kwetteren om zijn onbekommerdheid de kans te geven, ook al is het tegen beter weten in.

Spreeuwen praten dus niet alleen over spreeuwen, ze praten ook over mensen, over u en mij: dat we ondanks de pijn onbekommerd durven zijn; dat er nog zo veel mooie natuur bestaat, dat de confrontatie van jonge mensen met dat mooie een oprechte natuurbeleving wortel doet schieten, en dat het goed is daaraan te werken. Eén Heimans-en-Thijssseprijs terug heeft Wim zijn spreeuwengesprek weer laten horen.

De prijzencommissie vond, dat het ook hier weer passend zou zijn. Wim kan dat zelf niet meer verzorgen; niet lang na die vorige keer is hij plotseling gestorven. Daarom is het aan mij gevraagd. Ik beschouw het als een kleine hommage aan hem. Maar het is zeker ook een hommage aan jullie, mensen van Oase, want jullie hebben die prijs niet voor niks. Jullie doen immers precies dat wat de spreeuwen zeggen! Luister maar.

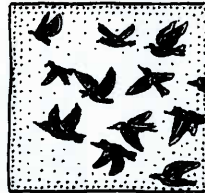
Muzikaal intermezzo: de Spreeuwensuite

Margriet Verbeek

De Spreeuwensuite is een vijfdelig stuk voor piano. Wie kent niet de spreeuw? Een lawaaijerige flierefluiter, die als een vrolijke vagebond door onze straten zwiert.

I - Spreeuwen

In grote groepen brengen spreeuwen gezamenlijk de nacht door. 's Ochtends zwermen ze uit en gaat iedere spreeuw zijn eigen weg. In de muziek volgen we twee spreeuwen, eerst deel uitmakend van de grote zwerm, later samen, vrolijk zwierend over stad en land.

II - Het bouwen van een nest

De a.s. spreeuwenouders bouwen samen hun nest, voor de meeste vogels een ernstige arbeid, maar spreeuwen vatten het lichtig op, vrolijk flanzen ze een slordig nest in elkaar en versieren de binnenkant met gekleurde bloemblaadjes

III - Op de eieren

Niet altijd zijn spreeuwen druk en luchthartig, zij broeden met hetzelfde voorbeeldige geduld als andere vogels, loom dromend, voorrustend en wachtend op het eerste tikken tegen de eierschaal, het eerste piepje van de jonge spreeuw.

IV - Opvoeding

Wijze lessen van vader en moeder spreeuw, vlak voor de jongen uitvliegen.

Ken de gevaren kind! Pas op voor de wezels, de katten en de mensen!

V - De wijde wereld in

De jonge spreeuwen verlaten het nest, sluiten zich aan bij een zwerm en gaan slapen.

Tekeningen Margriet Verbeek

Onze levenslopen

Willy Leufgen en Marianne van Lier

Willy Leufgen

Geboren 1 maart 1953, als enige zoon van moeder Johanna en vader Max, opgroeïend tussen een oudere en twee jongere zussen in. Een zondagskind, de trots van ouders, grootouders, ooms, tantes enz. Familie die ik van jongs af aan om me heen had op die grote vierkante boerderij waar ook mijn moeder was geboren, in het landelijke Worringen, op loopafstand van de Rijn. Een dorpje, befaamd om z'n carnaval en zijn riviervissers, maar al voor de Tweede Wereldoorlog opgeslokt door Keulen – dus ook een beetje geboren in de miljoenenstad met z'n immense Dom en z'n rijke geschiedenis.

Toen kleine Willy net kon lopen lukte het de ouders in een buurdorp 5 km verderop, een provisorische winkel – en woonruimte – te bouwen. Dankzij moeders vader, ook een Willy – ondernemend, eigenzinnig, een grote, hard werkende man van haast 2 meter – die voor ieder van z'n drie kinderen na de oorlog zo snel mogelijk een existentie wilde helpen opbouwen. En dat alles in het kader van z'n eigen bedrijf, een graanmolen en groothandel in landbouwproducten. Hij heeft de opening van onze eerste winkel in Dormagen, toen nog een dijkdorp van enkele duizenden inwoners, nog mogen meemaken. Een hartaanval werd hem op 53-jarige leeftijd fataal.

Maar de wederopbouw was onstuitbaar, pijn en verdriet was wel meer verstouwd in de periode voorafgaande aan mijn geboorte.

Het dorpje waar ik opgroeide groeide nog onstuimiger dan ikzelf: in een halve eeuw is het, 'dankzij' chemische industrie (Bayer), een aardolieraffinaderij, een aluminiumfabriek etc. vertwintigvoudigd in inwoneraantal. En zo groeide ik op met steeds maar weer nieuwe wijken, spannende tijdelijke onlandjes en bouwputten, grindgaten, industrie uitbreidingen, wegen, autobanen. Een kleuterschool had ik niet nodig (hoefde gelukkig ook nog niet van de overheid).

Een lieverd op de basisschool, die tussendoor de boodschappen voor de onderwijzer deed, en als die tijdens zijn werk de schriften corrigeerde ook eventjes 'stoute' kinderen op het schoolbord noteerde. Schaam ik me nog voor. Misdienaar was ie ook. Natuurlijk, puur Roomse sfeer rondom hem heen. Heerlijk toch, wierook zwenkend tijdens processies naast de baldakijn, over bloemtapijten schrijdend, Latijnse gebeden prevelend, zo licht als een engel zich voelend na de biecht. Nooit spijt van gehad! Verder herinner ik me uit die tijd eindeloze zomers bij beide grootouders thuis, prachtige tuinen, hectares groot, zelfgebakken taart onder een oeroude mirabellenboom of een oude walnotenboom, veel dieren alom, eindeloos spannende pakhuisruimtes vol graan en aardappelzakken, bergen van turfbalen, nooit verveling. Wandelingen met mijn vader, in z'n schaarse tijd, ergens tussen kerk, maaltijden en familie in. Door oude bossen, langs de dijk, door de velden bij de keuterboerderij

van zijn ouders. Want mijn vaders ouders leefden haast tegenovergesteld aan die van mijn moeder: geen grote boerderij, zeker niet rijk, wel een ongekende diversiteit aan dieren en gewassen, een lieve, eveneens eigenzinnige opa. Bij hem geen 'gewasbescherming' op de groenten of in de fruitbomen. En dat met een van de grootste chemische concerns van Europa op zichtafstand en een rotsvast geloof van haast iedereen – inclusief zijn eigen zoon – in de superioriteit van deze 'nieuwe land- en tuinbouw'. Een *Kleine Aarde avant la lettre* bleef het daar. Alle akkerkruiden stonden er nog, alle graansoorten, en veldleeuwerikken bij de vleet! En de eerste TV bij de 'rijke' oma thuis: Olympische Spelen in Rome, 1960, herinner ik me nog scherp. In mijn herinnering een boeiende, kleurrijke tijd. Nooit echt op vakantie – daar hadden mijn ouders geen tijd voor – maar altijd op onderzoek, ook onder mensen.

Al op mijn tiende naar het gymnasium, je kiest al gauw je levenspad bij de oosterburen. Want na enkele jaren kies je ook al weer of je een beta- of alfa-mens wilt worden. Alfa werd het bij mij. Veel gelezen, mijn leven lang. Opgegroeid in een eindeloze verhalen- en klets-cultuur, kriskras over alle tafels heen, Italiaans haast. En in de kiem al een dikke aversie tegen die chemiegigant naast de deur. Die stank, het allesoverheersende van zo'n concern: winkels, woningbouw, verenigingen, onderwijs (inrichting schoollokalen chemie, natuurkunde, veel tijdelijke leerkrachten – pedagogisch onverantwoord – bijklussend naast hun erg goedbetaalde Bayer-baan). Zelf nog verdienstelijk handbal gespeeld voor Bayer Dormagen, ooit zelfs eredivisieclub.

En zo groeiden in dat lieve, bange jongetje aan papa's hand, die serieuze misdienaar, met die beschermde jeugd, twijfels, zoektochten naar andere levenswijzen, ander geloof, andere mensen, en vooral de wens te reizen. En de tijdgeest hielp hem grandioos: want zelfs in Dormagen's stank drong de geur van verandering door: eerst tijdens schooluitwisselingsreizen naar Engeland, maar dan ook door hippies uit eigen vriendenkring. Herinner me nog die ene jonge buschauffeur in ons stadje die me tijdens korte ritten alles over zijn touren naar India, Afghanistan etc. vertelde, later foto's liet zien. Betalen hoefde ik bij hem nooit.

In mijn puberteit werd ik onhandelbaar, zocht in uiterlijk en dagbesteding mijn grenzen op, provoceerde, accepteerde niets wat me niet aanstond van leerkrachten of thuis. Mijn ouders – vooral mijn vader – konden dit geduldig hanteren, veel leraren niet. Conflicten, dreigingen van school gestuurd te worden. En dat gebeurde dan ook toen ik na een hevig conflict met een biologie(!)-lerares weigerde excuses aan te bieden. De directeur vond het heel vervelend, kende tenslotte mijn geziene ouders, maar verwijderde mij en enkele anderen een jaar voor het eindexamen van het gymnasium.

Mijn ouders vonden dat ik dit zelf moest oplossen. Bij het ministerie was de conclusie duidelijk, maar niet hopeloos: intelligent en opgeleid genoeg om na een afgebroken schoolcarrière toch aan een 'softe' studie te beginnen. Maar dan moest ik eerst wel een speciale stage, een jaar lang, op een leerrijke plek aanvaarden. Ik kreeg de keuze tussen sociaal-cultureel stagewerk in een Sinti- en Roma-kamp bij Keulen of in het meest roemruchte 'sociale brandpunt' van onze stad. Koos voor de wijk Holweide, omdat de vriendelijke ambtenaar vreesde dat de heethoofdige 'zigeuner-mannen' wel eens dodelijk jaloers op me zouden kunnen worden.

Als veel te jonge man genoot ik in volle teugen van het feit dat de overige medewerkers, allen vrouwen, die jonge stagiaire op handen droegen. Leerde van alles in deze kinderopvang annex naschoolse opvang, verdiepte me in alternatieven voor de getto-sferen waarin we

verkeerden en bedacht revolutionaire plannen voor de tijd waarin we nu leven. Ach, we genoten van elkaar, en mijn collega's namen afscheid van mij met een dijk van een aanbeveling voor een toekomstige studie sociale pedagogiek.

En dat deed ik, tussen 1972-1976, in Mönchengladbach aan de Nederrijn, met gemak, succesvol en zonder (gezags-) problemen, want vrijzinnigheid en zelfstandig studeren was even heel gewenst in bepaalde kringen. Een intense periode vol politieke zoektochten, woongemeenschappen, succesvol dienstweigeren om politieke redenen, avontuurlijke reizen, prille liefdes.

Vooraf in Ierland waar ik in 1974 liftend een prachtig land verkende en onderweg niet minder dan 5(!) keer mijn grote liefde ontmoette: Marianne van Lier, ook liftend met haar zusje, viel me als het ware toe. De 5e keer, op een van de hoofdwinkelstraten van Dublin vonden we het eindelijk tijd, elkaars adressen eens uit te wisselen.

En toen begon zo'n internationale relatie als 'reisverhouding', de moeilijke weg naar een gezamenlijke plek om te leven. Via een Berlijnse vredesorganisatie (ASF) kon ik uiteindelijk mijn vervangende dienstplicht in Rotterdam vervullen én voor het eerst in 1976 met Marianne in Dordrecht samen gaan wonen.

En dat was het begin van drie decennia samen een boeiende draad vol spannende belevenissen volgen. Maar die zal Marianne de lezer verder ontplooien.

Marianne van Lier

Geboren na twee dagen treuzelen op een warme augustusdag in 1952. Op een bovenwoning (inwoning) in Rotterdam als eerste kind van Tonnie Willemsen en Cor van Lier.

Een van mijn eerste herinneringen: een enorme vlakte met planten en aan de horizon de grote warenhuizen en modemagazijnen van Gerzon en Voss. Een vreemde stad, de stad waarin ik werd geboren. Er ontbrak van alles en nog wat. Hoewel je dat als kind natuurlijk niet beseft. Omdat de onderbuurman (waar wij bij inwoonden) in een nachtclub werkte als pianist, mocht ik niet kruipen en lopen (veel te veel lawaai, hij moest overdag natuurlijk slapen).

Het was voor mijn moeder een enorme toer mij mee naar buiten te nemen. Al die trappen af met kind en kinderwagen. Dat lukte dus ook niet elke dag. Maar vaak nam mijn vader me dan 's avonds mee op het zitje voorop de fiets naar het Kralingse Bos, het Rotterdamse parkbos met voor mij indrukwekkende hoogteverschillen veroorzaakt door het puin dat er na het bombardement werd gestort. Daar was DE WERELD. Bomen, dieren vooral. Mijn vader kon de eekhoortjes op zijn arm krijgen! En de vogeltjes kwamen ook vlakbij. Als we (ik dus vooral) maar stil genoeg waren.

Toen op diezelfde benauwde bovenverdieping dan ook nog mijn zusje was geboren, konden mijn ouders gelukkig een eensgezinswoning krijgen in het nabije Schiedam, waar mijn vader inmiddels werkte. In een nieuwe wijk (noodwoningen) aan de rand van de stad. Een compleet andere wereld. Met vriendinnetjes die in boerderijen woonden of in oude huizen in 'het dorp' (Kethel), overal kinderen om mee buiten te spelen. De weinige auto's

die er waren reden 's ochtend weg en kwamen terug als we zaten te eten. Ik had er samen met mijn zusje en inmiddels geboren broertje een heerlijke, ongecompliceerde kindertijd en jeugd. De lagere school was op loopafstand, de middelbare school op een kwartiertje fietsen. Noodlokalen. Gehorig, niet mooi. Behalve het biologielokaal, dat had sfeer en vooral een mooi groen uitzicht. De biologieleraar, meneer Marquenie, vertelde over Rachel Carson. Het is zo ongeveer het enige dat ik me van de hele lagere en middelbare schoolperiode herinner. En dat hij ons mee naar buiten nam. En ons wees op het Fluïtekruid. Voor mij een zeer belangrijk moment: ineens zag ik dat ik tot dan niks gezien had. Dat Fluïtekruid stond er natuurlijk, net als nu, met duizenden planten enthousiast te bloeien. Die had ik tot op dat moment niet waargenomen. Ongelooflijk. Maar het helpt me nu nog me te realiseren dat kijken en zien niet hetzelfde is en dat iedereen (als het goed is) voor het eerst 'Fluïtekruid' ontdekt (en dat er voor iedereen, inclusief natuurlijk mijzelf steeds weer nieuw 'Fluïtekruid' te ontdekken valt!).

Ik had het geluk dat een collega van mijn vader, Wil van Meggelen, mijn vader vertelde over de NJN: of dat niet iets voor zijn dochters was. In een voormalige boerderij, aan de rand van de nieuwbouwwijk die ondertussen was gebouwd, nadat we als kinderen eerst jarenlang hadden kunnen genieten van de enorme vlakte opgespoten zand (met in de winter de beste ijsvloer die je je kon wensen en in de zomer weelderige begroeiing – Moerasandijvie? – was het onderkomen van de afdeling Schie-Vla. Terwijl mijn klasgenootjes naar de disco gingen, dronken wij sjok met vellen, hupsten we dat het een lieve lust was, lazen elkaar gedichten voor in de hooiberg, determineerden we bloedzuigers en loopkevers. Regelmatig gingen we mee op excursie. Natuurlijk was ik onder de indruk van de grote hoeveelheden Rietorchissen in de Vlaardingse Vlietlanden, maar ik ontwikkelde vooral een voorliefde voor ruderale planten. Planten die op haventerreinen zich wisten te ontwikkelen, tegen de verdrukking in.

Ik was pas 16 toen ik eindexamen deed. Een beetje jong om te weten wat je wilt. Wageningen leek de beste keus, dan kon ik na het eerste jaar nog kiezen of ik liever tuin- en landschapsarchitectuur wilde studeren of naar de tropen wilde. Aan het eind van dat eerste jaar wist ik zeker dat ik dat allebei niet wilde, en dat ik ook niet in Wageningen wilde blijven: het was eind jaren 1960. er gebeurde van alles en nog wat in de (universitaire) wereld, maar niet in Wageningen. Ik besloot biologie te gaan studeren in Utrecht. Op zich een goede keus. Maar toen ik na het kandidaatsexamen een doctoraalpakket wilde samenstellen bleek dat ik weer moest verhuizen. In Groningen bleek het *wel* mogelijk me helemaal te concentreren op planten- en dieroecologie, milieukunde en kon ik zelfs didactiek van de biologie als hoofdvak kiezen. Een soort nme-pakket avant la lettre.

Voordat ik in Groningen begon (1974), ging ik met mijn zus op vakantie naar Ierland. Hier ontmoetten we Willy, zoals hij al heeft beschreven! Toen we na een tijdje besloten ons leven te delen, heb ik tijdelijk mijn studie opgegeven. En terwijl Willy in het Zeemanshuis in Rotterdam zijn vervangende dienstplicht kon vervullen (als 'vredesdienst' in het kader van de Berlijnse organisatie *Aktion Sühnezeichen*) gaf ik biologielees op een MAVO in Dordrecht, de fraaie stad waar we hadden besloten samen te gaan wonen (we waren 'gevallen' voor de schoonheid van de Wolwevershaven en het spannende uitzicht vanaf het Groothoofd). Deze MAVO grensde aan een oud park, waar ik als het maar enigszins te verantwoorden was met de scholieren naar toe ging. Dordrecht dat was ook: fietsen naar de Biesbosch en kennismaken met andere culturen. In ons huis woonden ook o.a. 4 Marokkanen, 1 Fransman en 3 Zeeuwsvlamingen.

De Zeeuwsvlamingen en de Fransman leefden hun eigen leven, maar met onze Marokkaanse medebewoners hadden we een leuk contact. We leerden er couscous koken, nana drinken en naar Arabische muziek luisteren en de wereld vanuit een ander perspectief bekijken. Ook toen al (1978) had ik wat uit te leggen als een van mijn scholieren me de dag ervoor in de stad boodschappen had zien doen met een van onze Marokkaanse medebewoners.

Toen Willy klaar was met zijn vervangende dienstplicht verhuisden we weer naar Groningen, waar ik mijn best deed zo snel mogelijk mijn studie af te ronden. Toen ik bijna klaar was (en Willy letterlijk ziek was geworden van al die vervelende baantjes om in ons levensonderhoud te voorzien) vonden we voor Willy in een Duitse krant een advertentie voor een baan als projectleider op een *Abenteuerspielplatz* in Hamburg. Gesolliciteerd, aangenomen. Nu brak voor mij een periode aan van baantjes, me thuis leren voelen in een ander land. Een ervaring die ik niet had willen missen. De stad was groot, ruim twee keer zo groot als Rotterdam, maar met de S-baan reisden we elk weekend in alle windrichtingen om onze behoefte aan natuur nog enigszins te bevredigen. Vanuit ons raam keken we op '*Planten un Blumen*', een voormalig *Bundesgartenschau* (= Floriade) park met o.a. regelmatig een water-lichtshow. Heel kunstmatig allemaal, maar wel groen. Dat compenseerde nog een klein beetje het enorme lawaai dat de constante autostroom (vierbaansweg) en de zeer regelmatig voorbijderende treinen en S-banen op de parallelle spoorweg maakten die tussen ons huis en dit park liepen. Achteraf heel bijzonder was het dat de mensen op de universiteit van Kiel waar ik was gaan praten over werk in de nme-sfeer, me aanraadden contact op te nemen met een *Abenteuerspielplatz*! Daar gebeurden activiteiten die het best pasten bij waar ik kennelijk naar verlangde.

Na een tijdje vrijwilligerswerk gedaan te hebben op Willy's ASP (en ik problemen kreeg met de vreemdelingenpolitie) besloten we Willy's baan te delen. We ervoeren toen voor het eerst hoe prettig het is om samen te werken (met twee collega's). Kinderen uit de buurt, van allerlei leeftijden (4-16) en nationaliteiten, jongens en meisjes, kwamen er hutten bouwen, vuurtje stoken, met water en zand spelen, een tuintje aanleggen, samen eten, fotograferen, verkleeden, schilderen; naast het gebruikelijke ASP-aanbod hadden we iedere week weer speciale activiteiten. We hadden zelfs een mini Le Roy-gebiedje! Het was voor ons een heel belangrijke ervaring. Op deze vrije plek kwamen kinderen die er op school in veel gevallen niets van bakten en hier ontzettend veel van en met elkaar leerden. Wij hoefden er 'alleen maar' voor te zorgen dat de voorwaarden klopten en er goed over na te denken hoe we hen nog verder konden stimuleren in hun ontwikkeling. Bij ons werk hoorde het dat we de buurt serieus konden onderzoeken en een netwerk opbouwen (ook binnen de bloeiende ASP-beweging). Ik studeerde op de Hamburgse universiteit nog een paar semesters pedagogiek, maar merkte al gauw dat reflectie op 'de praktijk' veel meer kennis en inzicht bood. Ondanks dit zeer stimulerende werk besloten we na enige tijd Hamburg te verlaten. Te groot, te druk, te slechte lucht; alleen al de fietstocht naar ons werk was een dagelijkse '*Zumutung*'.

Terug naar Groningen – een biologisch volkstuintje in het stadspark en een zomer op een huis passen in Westernieland met een heerlijke tuin, deden ons verlangen naar een jaartje op het platteland. Er een keer alle seizoenen meemaken. We vonden langs het Oude Winschoterdiep, tussen Sappemeer en Zuidbroek een landarbeidershuisje, dat we een jaar konden huren. Uiteindelijk hebben we daar bijna 10 jaar gewoond.

Terwijl Willy zich geheel in de traditie van zijn grootouders kon uitleven in een steeds

interessanter wordende (moes)tuin, had ik een tijdelijke baan bij didactiek van de biologie in Haren. Studenten begeleiden die leraar willen worden. Leuk werk. Toen mijn baan bij didactiek er op zat, besloten we een plek te zoeken waar we ons thuis konden voelen en waar we weer samen aan een bijzonder project zouden kunnen werken. Van vakanties wisten we dat de streek tussen Straatsburg en Bazel (Frans-Duitse grensgebied langs de Rijn) in aanmerking zou kunnen komen. We liepen van noord naar zuid. En toen we aangekomen waren in Freiburg wisten we dat we gevonden hadden wat we zochten. Een stad en een omgeving waar we ons prettig voelden, met een *Öko-Institut* waar we heel gastvrij ontvangen werden en waar zeker kansen waren op het soort werk dat ons voor ogen stond. Terug in Zuidbroek lag er een brief van het Arbeidsbureau in de brievenbus. Om niet op het laatste moment nog problemen te krijgen solliciteerden we naar de aangeboden baan. Het bleek een baan bij een heemtuin in Muntendam.

Tja, en daar werden we aangenomen. Als educatief medewerker en coördinator. Al snel bleek dat het een heel plezierige werkplek was, een 'oase', met veel interessante uitdagingen. Onze collega Harry Schokkenbroek (nu beheerder van Thijssse's Hof in Bloemendaal) wijdde ons in de geheimen van het heemtuinieren in, er was alle gelegenheid tot het ontwikkelen van een breed palet aan natuureducatie voor de hele regio, er kwamen veel bezoekers en er werkten allerlei heel verschillende (vrijwillige) medewerkers. Ook sociaal gezien daarom een bijzonder boeiend project. Met ook veel toekomstkansen. Een nieuw gebouw moest er komen, een natuurontwikkelingsgebied gerealiseerd. Maar na twee jaar bleek het potje (Europees) geld leeg. Voor ons viel de mededeling dat we er niet verder konden werken rauw op ons dak. Zelfs doorwerken op vrijwillige basis bleek niet mogelijk. We zaten vol energie en ideeën. Die hadden een nieuwe bedding nodig. We besloten niet te gaan solliciteren en af te wachten waar we terecht konden, maar ons leven nu echt in eigen hand te nemen.

We gingen met trein en fiets op reis, op zoek naar heemtuinen, natuurtuinen, ecologische tuinen, landschapstuinen. We vonden ze op allerlei plekken, in kleine dorpen en grote steden, in alle delen van Nederland. Ook nogal verschillend van formaat, bedoelingen, doelgroep, organisatie van het werk. Maar wel vrijwel allemaal oase's. Interessant genoeg voor een serieus onderzoek. Dit leidde uiteindelijk tot het rapport '*Heem- en natuurtuinen geïnventariseerd*' (IVN, 1990). In Zwitserland bestond al een samenwerkingsverband van natuurtuinen e.d. Alex Oberholzer (mede-auteur van het boekje '*Der Naturgarten*') was daarbij betrokken. Hij nodigde ons uit om ons te adviseren hoe zo iets ook in Nederland van de grond zou kunnen komen. Tot onze verbazing bleken de Zwitserse natuurtuinen voor een groot deel *school*-natuurtuinen en natuurspeelplekken (die ons herinnerden aan onze ASP-tijd in Hamburg) o.a. bij kinderdagverblijven en kleuterscholen. Als biologiedocent aan de PABO had Alex daar natuurlijk 'alles' mee te maken gehad. In 1990 bezochten we ook in Duitsland veel schoolnatuurtuinen. Samen met Marjan Margadant, Maya Roozen en Hans van der Lans bedachten we een concept voor schoolnatuurtuinen in Nederland (aanleg, beheer, educatief gebruik van schoolnatuurtuinelementen, inclusief bijbehorend lesmateriaal). Het rapport '*Heem- en natuurtuinen geïnventariseerd*' werd in de zomer van 1990 toegestuurd naar alle heemtuinbeheerders. De reacties waren dusdanig dat we een bijeenkomst organiseerden om met elkaar te overleggen over vormen van samenwerking tussen de tuinen.

Met de oprichting van de Landelijke werkgroep voor heem- en natuurtuinen (oktober 1990) begint de (voor)geschiedenis van Stichting Oase.

Oase-tuin te Beuningen

Kloosterstraat 5a, 6641 KW Beuningen; Tel.: 024-6771974; E-mail: info@stichtingoase.nl
Contactpersonen: Marianne van Lier en Willy Leufgen; URL: www.stichtingoase.nl

De natuurrijke tuin van *Stichting Oase* ligt aan de rand van het dorp Beuningen, 6 km ten westen van Nijmegen en is gelegen achter een voormalig nonnenklooster.

Op ruim 3000 m² werd in december 1994 met de aanleg van deze gevarieerde natuurtuin begonnen. Heemtuinbeheerder en tuinontwerper Wim Kanbier uit Leiderdorp zorgde op basis van een breed pakket aan wensen – waterrijk, veel reliëf, grote diversiteit aan elementen, leerrijk, sfeervol – voor een ontwerp, en talrijke vrijwillige en betaalde krachten realiseerden vervolgens tot 1997 de grove aanleg cq. de verfijning van de tuinelementen.

In de relatief langwerpige tuin wordt een centrale waterpartij (ca. 400 m² met een grote vijver, overgaand in een moerasgebied en een smalle lange 'beek') omzoomd door verschillende 'bosrandjes' (stinzenbos, vogelbosje, hoogopgaand 'bos', een 'Limburgse' holle weg met zoete kersen e.d.), bloemrijke schrale en voedselrijke bermen en graslandjes, kleine akkertjes met zeldzame graansoorten en de bijbehorende flora, en een fraaie, voedselarme en vochtige 'moerasbak' met de karakteristieke flora van vochtige duinvalleities. In 1996/1997 werd er, in een uithoek aan het begin van de tuin, op ca. 200 m² door een viertal 'bouwers' een bijzonder tuinelement gerealiseerd: de vlinderheuvel. Op basis van een klei-zandheuvel werden 30 ton oude stenen, dakpannen, keramieken buizen, leiplatten, tegels, stoepbanden, houten stammetjes, oude turven etc. tot een spannende heuvel met terrassen, trappen, pleintjes, een vennetje, schaduw- en zonnige plekken gestapeld en later met meer dan honderd soorten wilde planten – thema Nederlandse dagvlinders – beplant. Een kleur- en soortenrijk geheel werd al binnen een jaar werkelijkheid.

Nog langer werd er aan de verwerkelijking van een andere droom, een uniek rond lemen paviljoen op basis van houtskeletbouw mét golvende vegetatiedaken gewerkt: tientallen vrijwilligers en professionals hebben hieraan o.l.v. aannemer/timmerman Marcel Doornweerd en architect Sjaap Holst een bijdrage geleverd.

Aan de straatkant van het voormalige klooster beschikt *Stichting Oase* over een informatiewinkel voor mensen, die geïnteresseerd zijn in alle aspecten van het natuurrijke tuinieren. Vóór deze winkel werd in de winter van 1998/1999 een kleine wilde plantentuin (80 m²), met verschillende grondsoorten in verhoogde plantbakken (mergelkalk, zand, maar ook b.v. klei voor moestuingewassen), een kruidenspiraal, hergebruikte speciekuipen als mini vijvertjes, veel klimplanten en ruime zitplekken, aangelegd. Op het brede trottoir en op weg naar de grote achtertuin zijn een viertal kleine stoeptuintjes met b.v. stokrozen en een bredere strook van de gemeente met bloemrijk grasland als passende verbinding aangelegd.

Bij de ingang van de *Oase-tuin* staat een groot publicatiebord met een plattegrond en enige informatie. In het lemen tuinpaviljoen zijn publicaties te koop, en na telefonische afspraak zijn groepen welkom in de *Oase-winkel* en tuinen (min. 6 pers.; Euro 3,50 p.p.). In het lemen paviljoen en in de belendende beeldentuin cq. *Galerie de Nieuwe Gang* vinden van april t/m oktober tentoonstellingen en andere kleinere culturele activiteiten plaats.

Heemtuin Malden te Malden

Bosweg 8a, 6581 KR Malden; Tel.: 024-3581932; E-mail: info@heemtuinmalden.nl
Contactpersoon: mevr. Gerda Seyler; URL: www.heemtuinmalden.nl

De *Heemtuin Malden* is gelegen in het noordoosten van Malden (gem. Heumen), aan de rand van het uitgestrekte bosgebied Heumensoord (ten zuiden van Nijmegen).

In 1978 werd op een verwaarloosd gebied van 8 ha aan de rand van Malden een heemtuin aangelegd. Het beheer van de tuin werd door de gemeente Heumen toevertrouwd aan de Vereniging 'Vrienden van de Heemtuin Malden'. Het braakliggende akkerland heeft zich sindsdien ontwikkeld tot schraalgrasland. Het beheer (eenmaal per jaar maaien en het maaisel afvoeren) is erop gericht de relatief schrale uitgangssituatie te behouden. Op het grasland staat een bijenstal. Een deel van het grasland is omgeploegd en dit wordt nu weer beheerd als akker. Deze wordt slechts licht bemest met compost en ondiep geploegd, zodat akker(on)kruiden als klaproos en bolderik weer een kans krijgen. Er is o.a. ook een 'eeuwige rogge-akker' aangelegd.

De heide wordt in stand gehouden door met de hand opslag van boompjes en grassen te verwijderen. Door maaien wordt de noodzakelijke verjonging van de heide gestimuleerd. Zonodig wordt op kleine schaal geplagd. Naast de droge heide treft men rondom een groot voedselarm ven ook natte heide aan. Op de ingebrachte venige bodem groeien Dopheide, Gagel, Zachte berk, Veenpluis en Zonnedauw zijn hier spontaan tot ontwikkeling gekomen.

Ruim de helft van de heemtuin bestaat uit bos. Het beheer is erop gericht het productiebos (naaldhout, in de jaren 1930 geplant t.b.v. de mijnbouw) om te vormen tot een meer natuurlijk bos. Door selectief dunnen zijn open plekken ontstaan waar de natuurlijke ondergroei kans krijgt zich te ontwikkelen.

In de noordwesthoek van de tuin, vlakbij de bebouwing, bevindt zich de kruidentuin met diverse keukenkruiden, geneeskrachtige planten en verfplanten. Begin 2002 is een insectenhuis gebouwd met nestgelegenheid voor solitaire wespen en bijen.

Voor groepen van de basisschool worden in het voor- en najaar door de educatiegroep van de Vereniging vele natuurlessen gegeven. Sinds 1995 zijn een educatief medewerker en een beheerder in dienst van de Vereniging.

In de jaren 2005-2007 vindt, samen met een aantal deskundigen, een groot inventarisatieproject plaats naar zowel de flora als de fauna van dit gebied. Vergelijkingen met kleinschaliger onderzoeken uit voorgaande jaren leveren ons een beter inzicht op of onze beheersregels een gunstige uitwerking hebben. Het ligt in de bedoeling om in 2008, bij het 6^e lustrum, de uitkomsten van dit onderzoek te publiceren.

Rondleidingen zijn mogelijk na telefonische afspraak. In de tuin bevindt zich het 'Heemhuis', waar bezoekers terecht kunnen voor nadere informatie (o.a. folder en natuurpad) en waar men boeken en tijdschriften in kan kijken. Het Heemhuis is geopend van 9 tot 17 uur op maandag t/m vrijdag. Verder wordt informatie gegeven op bordjes e.d. in de tuin zelf.

De Vereniging 'Vrienden van de Heemtuin Malden' organiseert regelmatig activiteiten, zoals cursussen, lezingen, excursies en open dagen, waar bezoekers welkom zijn.

Natuurtuin Goffert te Nijmegen

Goffertweg 19, 6532 AA Nijmegen; Tel.: 024-3541729; E-mail: info@natuurtingoffert.nl
Contactpersoon: Louis van der Heijden; URL: http://www.goffertpark-nijmegen.nl

De *Natuurtuin Goffert* is gelegen in het bij alle Nijmegenaren bekende Goffertpark, met speelweides, het NEC-stadion, kinderboerderij etc. Verscholen achter struikgewas, aan de rand van het park, met een onopvallend houten hek als enige toegang moet je toevallig binnenlopen om het te ontdekken. Bij de ingang passeer je een gebouw, waar door de weeks meestal iemand te vinden is die je met liefde en plezier informatie wil verstrekken.

Begin jaren 1980 zat de Gemeente Nijmegen in haar maag met een in onbruik geraakt kinderspeeltuintje. Uiteindelijk koos men voor een plan om een landschapstuin aan te leggen, waarin de grote diversiteit aan biotopen rond Nijmegen bijeen gebracht zou worden. Begin 1984 werd de spade ter hand genomen door vrijwilligers onder de vlag van *Stichting Educatieve Natuurtuin Goffert*. Na het ruimen van een gigantische hoeveelheid puin en veel grondverzet – voor elk gebied moest zand worden afgegraven, afgevoerd en vervangen worden door de specifieke grondsoort die bij het daar geplande landschapstype paste – kon pas worden begonnen met het aanplanten en het inzaaien. Voor je een beetje toonbare begroeiing hebt, ben je al gauw een paar jaar verder. Uiteindelijk is de tuin officieel geopend in 1988.

Na ruim 20 jaar ontwikkeling zijn de karakteristieke kenmerken van de diverse gebieden nu duidelijk terug te vinden. De verschillende landschapjes tonen elk hun kenmerkende begroeiing alsmede een afwisseling in structuur, waardoor je op een klein oppervlak een groot aantal inheemse planten kunt aantreffen. Tegelijk biedt de tuin daardoor ook leefruimte aan uiteenlopende diersoorten.

De wijze van onderhoud verschilt sterk van gebied tot gebied. Om overzicht te houden wordt er gewerkt aan de hand van een gedetailleerd beheerplan. De uitvoering is in handen van een vaste medewerker die door een aantal vrijwilligers wordt ondersteund.

Bestuur en medewerkers hebben er altijd veel waarde aan gehecht dat de tuin naast de meer passieve heemtuinfunctie ook ruimte biedt voor actieve educatie op natuur- en milieugebied. De belangrijkste doelstelling daarbij is door zintuiglijk onderwijs verwondering en bewondering opwekken voor de natuur. Door dit te verbinden met kennis en inzicht, hoopt de stichting dat kinderen en volwassenen uiteindelijk zorgvuldiger omgaan met de natuur en het milieu. In eerste instantie richt de tuin zich daarbij op het basis- en voortgezet onderwijs in Nijmegen. Er is (en er wordt) hiervoor in eigen beheer lesmateriaal ontwikkeld, waarvan een groot aantal scholen intensief gebruik maakt. De lesprogramma's worden uitgevoerd door drie educatief medewerkers met ondersteuning van een groot aantal vrijwilligers.

De tuin is overdag toegankelijk voor iedereen. Voor mensen die rustig willen wandelen in het groen en voor belangstellenden die zelf op onderzoek uit willen om iets te ontdekken. Bordjes geven ter plekke informatie over de gebiedjes. En tijdens werkdagen is het bijna altijd mogelijk om een van onze drie educatief medewerkers daarvoor te benaderen.

Hortus Arcadië te Nijmegen

D'Almarasweg 22d, 6532AA Nijmegen; Tel.: 024-3561409; E-mail: hortusarcadie@tiscali.nl
Contactpersoon: Bep Kea; URL: www.hortus-arcadie.nl

De *Hortus Arcadië*, de voormalige botanische tuin van de Radboud Universiteit Nijmegen, ligt in de zuidoosthoek van Nijmegen in het monumentale park Brakkenstein, bekend om zijn lommerrijke beukenlanen. Het park onder meer een monumentaal koetshuis met paardenstallen in oude Engelse stijl en landhuis 'Chalet Brakkenstein'.

Hortus Arcadië wordt beschouwd als een van de meest sfeervolle tuinen van Gelderland. De tuin bestaat uit gevarieerde landschappen; centraal ligt een grote vijver waar af en toe spontaan een ijsvogel overheen scheert. Grote rietkragen omringen de vijver. Hierachter begint het moeras, waar o.a. veel amfibieën leven. Droge knuppelpaden voeren langs een verrassende plantenrijkdom met o.a. Wederik, Kattenstaart en Rietorchissen.

Op het *Alpinum*, een rotsheuvel met stenen uit de Ardennen, groeien bergplanten als Akelei en Knikkend nagelkruid. Hier ontspringt een kabbelend beekje, dat langs Sleutelbloemen en Groot hoefblad naar de vijver stroomt. Bezijden het beekje ligt het kalkgrasland, waar mooie voorbeelden uit het Zuid-Limburgse en aangrenzende mergelland zijn te vinden zoals de Betonie, Knolspiraea en Veldsalie. Een groot gevarieerd bosgebied omringt de tuin.

De botanische tuin is in 1970 aangelegd door de Katholieke Universiteit voor onderzoeks- en educatiedoeleinden. De tuin is opgezet volgens de plantensociologische inzichten van Victor Westhoff. Planten die in de natuur onder dezelfde ecologische omstandigheden voorkomen zijn bij elkaar geplaatst. De tuin biedt voornamelijk plaats aan inheemse landschappen. Door bezuinigingen bij de universiteit is de tuin langzaam vervallen en verloederd.

In 1999 is de tuin in handen gekomen van stichting *Hortus Arcadië*. Zij herstelt de tuin voortvarend in haar oude luister. Dankzij dit beheer is de soortenrijkdom ondertussen weer toegenomen. Oude zichtlijnen zijn hersteld en de vijver is schoongemaakt. Verder ontwikkelt de stichting een 'droomtuin' langs de spoorzone: *Tuin Arcadië*, waar wildromantische Griekse mythen weer tot leven zullen komen. Ten slotte is een deel van de tuin ingericht als pluktuin en een ander deel als educatieve tuin.

Kloppend hart van de tuinen is het *Arcadisch Tuinhuis* met bezoekersterras, kantoor en ontvangstruimte.

De tuin is overdag toegankelijk voor iedereen. Groepsrondleidingen zijn mogelijk op afspraak. Hiervoor kunt u contact opnemen met Bep Kea.

De Heimans en Thijssse Stichting en de Heimans en Thijssse Prijs

Eddy van der Maarel

E. Heimans

Jac. P. Thijssse

De *Heimans en Thijssse Stichting* is in 1993 opgericht. Daar gaat een lange geschiedenis aan vooraf. Centraal daarin staan de Amsterdamse onderwijzers Eli Heimans (1861-1914) en Jacobus P. Thijssse (1865-1945) die sinds het einde van de 19e eeuw door middel van een lange reeks artikelen en boekjes en ontelbare voordrachten een grote opbloei van de natuurstudie, door hen ook wel natuursport genoemd, teweegbrachten. In het voetspoor van Heimans en Thijssse hebben duizenden natuurstudie bedreven en daardoor natuurbeleving ondergaan, in het bijzonder de leden van de in 1901 opgerichte *Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging* en de *Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie* die dateert van 1920. Door middel van de natuurstudie hebben Heimans en Thijssse de samenleving rijp gemaakt voor een georganiseerde natuurbescherming. Via de in 1905 opgerichte *Vereniging Natuurmonumenten* en de later ontstane provinciale *Landschappen* hebben honderdduizenden zich ingezet voor het behoud van de natuur. Het opvoedkundige element in de werken van Heimans en Thijssse is geïnstitutionaliseerd door de oprichting in 1960 van *IVN Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie*. De Stichting heeft in het bijzonder met het IVN een hechte band en is ook ruimtelijk met het IVN verweven en wel in het *Hugo de Vries Centrum* in Amsterdam.

Al kort na de dood van Heimans, in 1916, werd de E. Heimans Stichting opgericht met het doel het gedachtegoed van Heimans levend te houden. Na de dood van Thijssse ontstond een soortgelijk Comité Eerbetoon Dr. Jac. P. Thijssse dat in 1960 overging in de Stichting Dr. Jac. P. Thijssse Fonds. De beide stichtingen gingen in 1981 op in de Stichting Heimans en Thijssse Fonds. Uiteindelijk ontstond in 1993 de Heimans en Thijssse Stichting door fusie van deze stichting met de in 1977 opgerichte Stichting Heimans en Thijssse Bibliotheek.

De Heimans en Thijssse Stichting heeft als voornaamste taak de uitbreiding en het beheer van bibliotheek en archief. De bibliotheek telt bijna 4000 boeken en andere publikaties, waaronder vele klassieke uitgaven op het gebied van de veldbiologie, natuurbescherming en natuureducatie. Verder zijn er de meeste belangrijke tijdschriften met alle jaargangen, krantenknipsels, dagboeken en schetsboeken, foto's en dia's. Het accent komt daarbij steeds meer te liggen op het cultureel erfgoed dat is besloten in de ontwikkeling van de natuurbeleving, de natuurstudie, het natuurbehoud en de natuureducatie, kortom in het bevorderen van de aandacht voor de ontwikkeling van de natuurbescherming als culturele stroming.

ex libris van Jac. P. Thijssen

Uiterst belangrijk materiaal is verworven van en omtrent de meest vooraanstaande veldbiologen en natuurbeschermers, dan wel van hun nazaten, in de eerste plaats Eli Heimans en zijn zoon, Prof. Dr. Jacob Heimans en Dr. Jac. P. Thijssen, maar ook Jhr. Mr. Marinus van der Goes van Naters, Dr. Willem J. Prud'homme van Reine, Prof. Dr. Victor Westhoff, Mr. Hans P. Gorter en Jan-Joost ter Pelkwijk. Ook ontvangt de Stichting regelmatig boekerijen en archieven van organisaties en vele kleinere schenkingen.

Bibliotheek en archief zijn gehuisvest in het Hugo de Vries Centrum, Plantage Middenlaan 2H, 1018 DD Amsterdam. Zij zijn voor bezoekers op afspraak toegankelijk op dinsdag en vrijdag van 10.00 tot 16.30 uur. Contactpersoon is: Drs. René van Hees (coördinator bibliotheek en archief); Tel.: 020 6228115; E-mail: heimans-en-thijssen-st@planet.nl

De Stichting geeft sinds 1993 een Nieuwsbrief uit, die is gesierd met het ex libris van Jac. P. Thijssen. De Nieuwsbrief, die de laatste jaren twee maal per jaar verschijnt, doet melding van nieuwe schenkingen en van nieuw verschenen boeken, kondigt bijeenkomsten aan en doet daarover verslag, en biedt plaats aan beschouwingen over de betekenis en de toekomstige inrichting van de collecties van de Stichting. Sinds kort heeft de Stichting een website: <http://www.heimansenthijssstichting.nl>; de Nieuwsbrief is binnenkort on-line beschikbaar.

De Heimans en Thijssen Prijs werd voor het eerst uitgereikt in 1955, dus lang vóór de *Heimans en Thijssen Stichting* werd opgericht. Zoals uit het staatje op de volgende bladzijde blijkt, is de prijsuitreiking enigszins onregelmatig verlopen. Er wordt nu gestreefd naar een prijsuitreiking om het andere jaar. Zoals ook blijkt uit berichten over vroegere prijswinnaars, o.a. in de Nieuwsbrief van de Stichting, wordt de Heimans en Thijssen Prijs als een hoge onderscheiding beschouwd.

Bij het langslopen van de namen van de laureaten kan men verscheidene categorieën onderscheiden. Allereerst degenen die, in het directe voetspoor van Heimans en Thijssen, veel hebben betekend voor de verdere popularisatie van de natuurstudie en het natuurbehoud, zoals Jan P. Strijbosch en Bert Garthoff. Een tweede categorie wordt gevormd door veldbiologen, veelal actieve KNNV leden en oud-NJNers, die vooral bekend zijn geworden door hun natuurhistorische studies, zoals Koos Landwehr en Douwe van der Ploeg. Een derde categorie omvat mensen die in de praktijk van het natuurbeheer werkten en werken, maar een bijzondere uitstraling hadden in de verspreiding van de natuurbeschermingsgedachte, zoals Kees Sipkes en de prijswinnaars van 2004, Fons Eysink en Henk Heemsbergen. Een vierde en laatste categorie bestaat uit mensen die zich bovendien verdienstelijk hebben gemaakt binnen de Heimans en Thijssen Stichting. Die categorie heeft maar twee vertegenwoordigers,

Lijst van personen en organisaties die de Heimans en Thijssen Prijs hebben ontvangen

1955	Mossenwerkgroep van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
1957	Museum Natuur en Gea G. Bosch, B.J. Lempke, C. Swennen, B.J.R. Walrecht, J.J. (Ko) Zweeres
1960	P.W. Brander, J.C. Tanis, R. Tolman
1962	J.M. Duiven, N.H. Lijsen, J. Veenman, A.J. Wiggelaar
1964	W.H. Gravestein, M.J.C. Kolvoort
1965	P. Bakker
1966	G.W.J. (Bert) Garthoff, K. Hana
1969	E.J. Kortenoever, T. Lebret, J. Philippona
1972	J. (Koos) Landwehr, E.E. van der Voo
1977	C. Sipkes, J.P. Strijbosch
1979	G. Haanstra, H.W.J. Schimmel
1983	G. Houtman
1985	P.A. (Piet) Bakker, D.P.E. van der Ploeg, P. Zonderwijk
1988	Vereniging Das en Boom J. Hermans
1990	W. Eelman, M. Jacobse
1992	D. van der Laan, H.W. de Vroome
1995	P.J. (Koos) van Zomeren, E.J. Weeda
1997	H. Hillegers
1998	Voerman museum R. Westra
1999	Agrarische natuurbeheervereniging D'n Hâneker
2002	M. Coesèl, J. Zwier
2004	A.T.W. (Fons) Eysink, H. Heemsbergen
2006	Stichting Oase: P.W. (Willy) Leufgen en M.J.Th. (Marianne) van Lier

Marga Coesèl en Jaap Zwier, hetgeen te begrijpen valt: de Stichting is immers nog jong.

Wat alle prijswinnaars, genoemde en niet genoemde, gemeen hebben is hun liefde en eerbied voor de natuur en hun wil én vermogen om hun 'houding tegenover de natuur' (naar de titel van een klassiek boekje van S. Hofstra) over te dragen op anderen, in het voetspoor van Heimans en Thijssen. Zo zijn zij, in het voetspoor van een andere grote Nederlander, Johan Huizinga, erflaters van onze beschaving

De Stichting, die volgens de statuten wordt geleid door het Algemeen Bestuur, met een Dagelijks Bestuur voor de dagelijkse leiding, wordt gesteund door donateurs. Het contact met de donateurs wordt onderhouden door middel van dagen zoals deze en andere bijzondere bijeenkomsten, alsmede een Nieuwsbrief, die 2 maal per jaar verschijnt.

Zowel personen als instellingen kunnen donateur van de Stichting worden. De donateursbijdrage is minimaal 15 Euro voor personen en 45 Euro voor instellingen. Nieuwe donateurs zijn van harte welkom. Aanmeldingen worden ingewacht bij het Secretariaat van de Heimans en Thijssen Stichting
Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam
E-mail: heimans-en-thijssen-st@planet.nl; URL: <http://www.heimansenthijssstichting.nl>